

LÜHIAJALISE KREDIIDI EFEKTIIVSUSE NÄITAJAD EHTUSES

V. Raudsepp

Rahanduse ja krediidi kateeder

NLKP KK septembripleenumil 1965. a. rõhutati krediidi osatähtsuse tõstmise vajadust meie maa rahvamajanduse edasisel arendamisel ja ühiskondliku tootmise efektiivsuse stimuleerimisel.

Viimastel aastatel on ehitusettevõtete käibevahendite formeerimine üha enam seotud pangakrediidiga ja seda mitte üksnes kontrolli, vaid krediidi kui üldiselt tähtsa majandusliku hoova mõju ärakasutamise eesmärgil. Eriti aitas sellele kaasa uue finantseerimise meetodi («Ehituse finantseerimise eeskirjad» 1965. aastast¹) juurutamine tehtud ehitus- ja montaažitööde eest arvelmisel.

Krediidi osa suurenemisega ehitusettevõtte tegevuses peab tõusma ka krediidimahutuste efektiivsus. Peab möönma, et seni on meie majandusalases kirjanduses lühiajaliste laenude efektiivsuse määramise meetodikale ehituses veel vähe tähelepanu pööratud. Samal ajal ei või krediidimahutuste efektiivsuse uurimine muutuda omaette eesmärgiks, vaid see peab olema suunatud käibevahendite kasutamise ja kogu raharingluse tõhustamisele.

Ehitusettevõtte peab teadma krediidiressursside kasutamise efektiivsust, et kujundada oma arvamust laenatud vahenditesse. Krediidi efektiivsuse spetsiaalsete näitajate puudumine võib viia majandusliku tegevuse hindamisel eksiarvamustele. Näiteks ehitusettevõtte majanduslike näitajate paranemine ei ole alati seotud laenude efektiivsema kasutamisega. Puudujääke krediidiressursside kasutamisel võib heastada omavahendite efektiivsema kasutamisega jne. Niisuguste olukordade tekkimise võimalusi peab pidevalt jälgima.

Krediidi efektiivsuse näitajaid on veel vaja krediidisuhete üksikute elementide (krediidi maht, laenu tähtaeg, laenu protsent jne.) põhjendamiseks. Näiteks laenu antakse lähtudes krediidima-

¹ Правила финансирования строительства. М., «Финансы», 1965.

hutuste tasuvuse tähtaegadest, milleks on vaja laenu kasutamise-
 st saadud efekti kõrvutada laenu kasutamisega seotud kulu-
 tustega. Nende suuruste arvutamine võimaldab optimatiseerida
 krediidi mahtu, tähtaegu, protsente jne.

Krediidi mehhanismi häireteta funktsioneerimise üheks otsus-
 tavamaks osaks on krediidimahutuste efektiivsus. Viimase arvu-
 tamiseks on vaja rida uusi näitajad, mistõttu ka majandustea-
 duslikku sõnavarasse tuleks viia sellised uued kategooriad nagu
 krediidi kokkuhoid, krediidi kasum (s.o. kasum, mida võidakse
 saada krediidi kasutamisest), krediidi kulude rentaablus jne. Too-
 dud kategooriate puudumine pidurdab krediidimahutuste efek-
 tiivsuse sügavamalt tundmaõppimist.

Krediidimahutuste efektiivsuse uurimisel tuleb eraldi vaa-
 delda ehitusettevõtte käsutuses olevate krediidiressursside käivet.
 Siinjuures tuleb rangelt eraldada krediidi tasuvust laenu tagasta-
 misest. Tekib ju sageli ehitusettevõttes olukordi, kus laenu tagas-
 tamise tähtajaks on krediidimahutused end kas juba varem kor-
 vanud või seisab nende tasuvus veel ees. Kui me lähtuksime
 krediidi saamisest ja selle tagastamise tähtaegadest ning tooksime
 nende alusel välja krediidiressursside normatiivse käibe ja kõr-
 vutaksime seda tegelikuga, saaksime ühe krediidi kasutamise
 näitajad. Teiste võrdsete tingimuste puhul võib see näitaja iseloo-
 mustada laenude kasutamise suhtelist efektiivsust, kuivõrd on
 võrreldud ainult avansseeritud vahendite tagastamist.

Kuna käibevahendite kasutamise näitajad iseloomustavad ka
 lühiajaliste laenude kasutamist, siis teatud pildi krediidimahu-
 tuste efektiivsusest saame käibesageduse, käibevalte ja käibeva-
 hendite koormuse pöördkoefitsiendi arvutamisel. Sügavamaks
 analüüsiks tuleb kasutada spetsiaalset krediidi efektiivsuse näi-
 tajat ning määrata selle leidmise metodika ehitusettevõtete
 jaoks.

Nimetatud näitaja arvutamisel tuleks võtta üheks kompo-
 nendiks ehitusettevõtte kasum tehtud ehitus- ja montaažitööde
 üleandmisest, sest viimane sünteesib kõige ilmekamalt ehitustege-
 vuse lõpptulemused. Teiste teguritena tuleks arvesse võtta
 perioodi jooksul tehtud krediidimahutused ja käibevahendite ko-
 gusumma. Sel juhul efektiivsuse koefitsienti saab arvutada
 valemiga²

$$K_{\text{ef}} = \frac{K}{K_{\text{vah}}} \times K_{r_{\text{osat}}}, \quad (1)$$

kus K_{ef} — krediidi efektiivsuse koefitsient,
 K — kasum tehtud ehitus- ja montaažitööde üleand-
 misest,

² vt. ka Э. Зелгалвис. Эффективность краткосрочного кредита.
 М., 1968, lk. 50.

K_{vah} — käibevahendite kogusumma,
 Kr_{osat} — krediidi osatähtsuse koefitsient käibevahendite allikatest.

Krediidimahutuste all mõistetakse teatavasti seda krediidiresursside mahtu, mida ehitusettevõtte kasutas vastaval perioodi (kuus, kvartalis, aastas). Siinjuures tuleb krediidimahutusi mõõta mitte võlgnevuse jääkide järgi perioodi alguseks ja lõpuks, vaid kronoloogilise valemiga

$$V = \frac{\frac{v_1}{2} + v_2 + v_3 + \dots + v_{n-1} + \frac{v_n}{2}}{n-1},$$

kus V — krediidimahutuste kronoloogiline keskmine,
 v — lühiajaliste laenude jäägid üksikute perioodide lõppude — seisudega,
 n — jääkide arv.

Kui toome krediidimahutuste kronoloogilise keskmise välja kuu kohta, siis tuleb võtta laenude võlgnevuse jäägid iga päeva lõpuks, mille tulemusena saame ehitusettevõtte keskmise krediidi võlgnevuse kuu jooksul. Samal meetodil tuleks ka arvutada kvartal ja aasta keskmine laenude võlgnevus. Arvestades aga selle meetodi töömahukust, võib aasta keskmist võlgnevust välja tuua kuude alguste saldode järgi. Kuigi saadud tulemuse täpsus on ligilähedane, võib seda kasutada võlgnevuse dünaamika iseloomustamiseks.

Dünaamilise rea jaoks arvutatakse krediidi efektiivsuse koefitsient indeksi kujul järgmise valemiga:

$$K_{ef} = \left(\frac{K_1}{K_{vah}^1} : \frac{K_0}{K_{vah}^0} \right) \times \frac{Kr_{osat}^1}{Kr_{osat}^0}, \quad (2)$$

kus tähtede tähendused on samad mis valemis 1.

Toodud krediidi efektiivsuse koefitsient (1) ei sõltu ehitusettevõtte finantsiliste ressursside allikate struktuurist.

Näiteks paljude ehitusettevõtete käibevahendite moodustamise allikates on võrdlemisi suur osatähtsus kreditoorsel võlgnevusel aktseptitud maksenuete järgi, mille maksetähtaeg pole saabunud. Selle planeeritava käibevahendite allika eest ei kanna ehitusettevõtte mingit materiaalist vastutust, mistõttu ka nende summade vähendamise ei olda huvitatud. Selline olukord viib pangalaenude kui majandusliku hoova stimuleeriva mõju ja efektiivsuse vähenemisele.

Meie arvates tuleks ehitusettevõtete suhtes, kus kasutatakse käibes temale mittekuuluvaid vahendeid, rakendada ka teistsu-

gune krediteerimise kord. Näiteks võiks lühiajalise laenu vajaduse üldsummat vähendada kreditoorse võlgnevuse summa võrra. Kui aga viimane on suurem esimesest, siis antakse laenu ainult pärast kreditoorse võlgnevuse likvideerimist.

Kreditoorse võlgnevuse vähendamiseks või kaotamiseks tuleks senisest enam kasutada arvelduste aktseptivormi asemel akrediitiivide avamist, arveldusi maksekorraldustega, tšekkidega jne. Ülaltoodud kitsendused krediteerimisel aitaksid kaasa erinevate arveldusvormide täiuslikumaks kasutamiseks ja plaaniväliste vahendite vabastamiseks ehitusettevõtte käibest.

Olukorra parandamisele aitaks veel mitmeti kaasa, kui eraldiste suurus ergutusfondidesse viia otsesesse sõltuvusse ehitusettevõtte finantsiliste ressursside allikate struktuurist. Eriti tuleks stimuleerida laenude efektiivset kasutamist. Kui näiteks krediidi efektiivsust kasutamisest saadakse täiendavat kasumit, võiks see jääda täielikult ehitajale.

Krediidi efektiivsuse näitajate arvestamist tingib majandusreform. Nende näitajate leidmise õigest meetodikast oleneb krediidiressursside üha täiuslikum kasutamine ehitusettevõttes, mis loob soodsad eeldused krediidisuhete taastootmiseks ja nende mõju tugevnemiseks ehitustegevuses.

ПОКАЗАТЕЛИ ЭФФЕКТИВНОСТИ КРАТКОСРОЧНОГО КРЕДИТА В СТРОИТЕЛЬСТВЕ

В. Раудсепп

Резюме

В статье рассматриваются проблемы определения эффективности кредита в строительстве. Краткосрочный банковский кредит занимает значительное место в оборотных средствах строительных организаций (около 20%). В связи с переходом к расчетам за готовую строительную продукцию или законченные этапы работ роль банковского кредита значительно повышается. Но до сих пор в экономической практике нет единого специального показателя, который характеризовал бы эффективность кредитных вложений.

Автор предлагает следующую формулу для вычисления эффективности краткосрочного кредита в строительстве:

$$K = \frac{\Pi}{O} \times K_{уд} \quad ,$$

где: K — коэффициент эффективности кредита в строительстве,

П — прибыль от выполненных строительно-монтажных работ,

О — сумма оборотных средств,

$K_{уд}$ — коэффициент удельного веса кредита в источниках оборотных средств.

Далее автор советует для более глубокого изучения кредитных отношений ввести в экономическую науку ряд новых категорий.